ترانه جمالی

از گراندکانیون تا هزار دره‌های چابهار

هرساله حدود ۴/۵ میلیون نفر از پارک ملی گراندکانیون امریکا بازدید می‌کنند که در مجموع درآمدی معادل ۱/۳ میلیارد دلار از محل جذب همین تعداد گردشگر به اقتصاد محلی این کشور کمک می‌شود. اما از زمانی که عملیات ساخت پل شیشه‌ای گراندکانیون که در فاصله ۱۲۰۰ متری از سطح زمین قرار گرفته به اتمام رسید، گراندکانیون گوی سبقت را در جذب گردشگر از دیگر پارک‌های ملی ایالات متحده ربود چرا که تنها حدود ۲۰۰ هزار نفر از بازدیدکنندگان مایلند برای تماشای دره‌ها و کوه‌های شگفت‌انگیز کانیون از فراز پل شیشه‌ای، این منطقه را به تماشا بنشینند که در نوع خود بسیار سودآور است. گراندکانیون یکی از تماشایی‌ترین نمونه‌های فرسایش طبیعی در جهان است که بخش اعظم تاریخ زمین‌شناسی امریکا را دربرمی‌گیرد.

شاید مقایسه گراندکانیون یا دره بزرگ ایالات متحده با کانیون‌های ایران قیاس چندان خوبی نباشد، چراکه گراندکانیون از نظر عمق دره‌هایش در فهرست سومین دره‌های بزرگ جهان قرار دارد. ولی بد نیست به خاطر داشته باشیم که مشابه همان کانیون‌های ایالات متحده تقریباً در چهارگوشه سرزمین ایران هم وجود دارد، درحالی که تا به امروز کمتر مطالعه‌ای روی آنها صورت گرفته و کمتر گردشگری ارزش توریستی آن را درک کرده و می‌کند. معروف‌ترین کانیون‌های ایران که البته به لحاظ عمق دره هرگز با گراندکانیون قابل مقایسه نیستند، دره ستاره‌های قشم، هزار دره‌های چابهار تا خلیج گواتر و نیز کلوت‌های بیابان لوت است.

گراندکانیون امریکا بر اثر عمل فرسایشی رودخانه کلرادو که در کف آن جاری است، شکل گرفته و لبه‌های آن را جنگل‌های انبوه و کف دره را گیاهان خاص مناطق بیابانی و انواع کاکتوس‌ها پوشانده است. در این پارک ملی، ۷۵ گونه پستاندار، ۵۰ گونه خزنده و دوزیست، ۲۵گونه ماهی و بیش از ۳۰۰ گونه پرنده زندگی می‌کنند. به این ترتیب گراندکانیون از غنای زیستی بی‌همتایی هم برخوردار است. تنها اندکی توجه به ویژگی‌های گراندکانیون کافی است تا دریابیم این پدیده نه از نظر وضع اقلیمی قابل مقایسه با کویرها و بیابان‌های ایران است، نه از نظر تنوع زیستی و نه از نظر ژئومورفولوژی. دره‌های ایران عمدتاً کم‌عمق‌تر و کم تنوع‌تر و کم‌آب‌تر هستند و اساساً عارضه‌های زمین‌شناختی آنها هم با گراندکانیون تفاوت بسیار دارد. بخش قابل توجهی از شکل‌های غیرعادی زمین که در کانیون‌های ایران به چشم می‌خورد بیشتر از آنکه نتیجه فرسایش طبیعی باشد، عارضه‌های ناشی از فرسایش سریع خاک است که این خود از چرای مفرط و دیگر اشکال بهره‌برداری ناپایدار انسانی ناشی می‌شود.

از چابهار که به سمت خلیج گواتر می‌رویم، حدود ۵۰ کیلومتر از مسیر را کوه‌های کم‌ارتفاعی تشکیل داده که نوک‌تیز بوده و هیچ پوشش گیاهی ندارند اما بسیار زیبا و شگفت‌انگیزند. این کوه‌ها که به «کوه‌های مریخی» شهرت یافته‌اند، نمونه بارز همان بدبوم‌ها (معادل واژه انگلیسی Bad land) هستند. بدبوم‌ها سرزمین‌های

کم‌باران و مرتفعی هستند که میزان رطوبت و باران آن برای رشد گیاهان کافی نیست و از نظر کشاورزی و ایجاد چراگاه کاملاً بی‌ارزش‌اند. باید خاطرنشان ساخت که بدبوم، عمدتاً در نتیجه استفاده نادرست انسان از سرزمینی که توان بازتولید زیاد ندارد به وجود می‌آید. علت این کمبود توان می‌تواند بارندگی ناچیز، سست بودن لایه‌های زمین، شیب زیاد و... باشد بنابراین آنچه در بلوچستان به «کوه‌های مریخی» یا «هزاردره» معروف شده و نیز تا حدی کلوت‌های بیابان لوت، در واقع همین بدبوم‌ها هستند. اشکال جالب توجه این پدیده‌ها ناشی از فرسایش سریع در برابر باد و باران است که برخلاف فرسایش آرام و طبیعی، مهلتی برای رویش گیاهان باقی نمی‌گذارد و سرزمین را دندانه دندانه و پر از لبه‌ها و شکاف نشان می‌دهد. همچنین مقاومت نابرابر لایه‌های زمین در این منطقه‌ها گاه سبب شکل‌گیری ستون‌هایی با کلاهک‌هایی بر سر کوه‌ها شده که گویی با چاقو سر آنها را بریده‌اند.

با این وجود امروز هزاردره‌های چابهار و دره ستاره‌های قشم که بخشی از ژئوپارک قشم را تشکیل می‌دهد، می‌تواند یکی از بزرگ‌ترین جاذبه‌های اکوتوریستی ایران باشد و همان‌گونه که در آریزونا مسوولان محلی با جلب گردشگران به گراندکانیون، به مبارزه با فقر و بیکاری و الکلیسم در بین جوامع محلی رفتند، در ایران هم می‌توان به منظور مبارزه با فقر و بیکاری و مبارزه با قاچاق سوخت و مواد مخدر در بلوچستان، هزاردره‌های چابهار تا خلیج گواتر را به عنوان یک میراث طبیعی باارزش توریستی معرفی و حفظ کرد. دره ستاره‌ها با قدمت حدود دو میلیون سال که بر اثر فرسایش خاک ناشی از باد و باران و رگبارها به وجود آمده یکی از شاهکارهای کم‌نظیر طبیعت در جزیره زیبای قشم است که قدمت آن را زمین‌شناسان به دوره سنوزوئیک مربوط می‌دانند. این منطقه از زیباترین جلوه‌های فرسایش طبیعی در ایران محسوب می‌شود. همچنین کوه‌های مریخی چابهار نیز مناظری از کوه‌های کره ماه را برای انسان تداعی می‌کند که جنس رسوبات آن از نوع تشکیلات مارنی و مشابه همان سازند مارنی در گراندکانیون ایالات متحده است. فرسایش خاص این سازند در چابهار

موجب ایجاد شیارها و تراس‌های زیبایی شده است که گویی نقاشی زبردست آن را به تصویر کشیده است و هزار دره‌هایی را به وجود آورده که تماشای آن توسط گردشگران می‌تواند ده‌ها هزار دلار عاید مردم بلوچستان کند. اما افسوس که ما بارزترین اندوخته‌های طبیعی کشورمان را که جنگل‌های شمال باشند با هر بهانه‌ای تخریب می‌کنیم. بنابراین دیگر نمی‌توان انتظار داشت که از کانیون‌ها و کلوت‌ها و بیابان‌هایمان آن طور که شایسته است استفاده کنیم.

اصلاحیه

هفته گذشته در صفحه محیط زیست روزنامه شماره ۱۰۲۲ مورخ ۸۹/۵/۶ گزارشی با عنوان «کدام یک مقصرند؟ جنگل‌نشینان یا شرکت‌های بهره‌بردار» به انضمام عکسی از جنگل مازیچال، متعلق به یکی از عکاسان طبیعت منتشر شد که نام عکاس به اشتباه فرد دیگری قید شده بود. از مخاطبان گرامی و آقای سعید حسن‌عباسی عکاس طبیعت به خاطر این قصور پوزش می‌خواهیم.

اگر پارس شمالی بگذارد

ام‌الکرم هنوز نفس می‌کشد

مژگان جمشیدی

پنجشنبه ۲۴ تیرماه ۱۳۸۹ عسلویه را به سمت «بردخون و دیر» ترک می‌کنیم. در حالی که از مشاهده آنچه بر سر پارک ملی نایبند آمده متاثر بودم، ادامه این سفر را بی‌فایده می‌دیدم چراکه امروز از آن همه زیبایی و حیات گیاهی و جانوری و تنوع محیطی در نایبند تنها منطقه‌ای باقی مانده که در میان انبوهی از پالایشگاه‌ها و واحدهای پتروشیمی و در بین آتش و دود و سیاهی دست و پا می‌زند اما باز هم همچون گوشت قربانی، هر از گاهی به آن چنگ می‌زنند تا جاده‌ها و اسکله‌های بیشتری در آن بسازند و اراضی بیشتری را تصرف کنند. با این حال در گرمای بالای ۴۵ درجه و رطوبت شدید هوا، ۱۳۰ کیلومتر راه را طی کردیم تا به آنجا که می‌گفتند بهشت پرندگان خلیج فارس است برسیم. هر چند دیگر انتظار دیدن یک بهشت واقعی و زیبا را نداشتم و با خود می‌گفتم احتمالاً اینجا هم مثل همه بهشت‌های دیگری که در ایران از آن یاد می‌شود از خیلی قبل‌تر مورد تعرض و دست‌اندازی قرار گرفته و نابود شده است.

دو ساعت راه بود تا جاده ساحلی را پشت سر بگذاریم و به قایق‌های محیط زیست برسیم. در حالی که نفس‌هایمان از شدت گرما به شماره افتاده بود بعد از ۲۰ دقیقه قایق‌سواری به جزیره‌ای رسیدیم که هرگز تصورش را هم نمی‌کردیم بتوانیم چنین جایی را در آب‌های بوشهر پیدا کنیم. ما در جزیره ام‌الکرم واقع در پارک ملی دیر نخیلو بودیم؛ منطقه‌ای که از سال ۱۳۵۵ با نام «مند» و به موجب مصوبه شورای عالی محیط زیست به جرگه مناطق تحت حفاظت سازمان محیط زیست درآمد و بعدها به دلیل ارزش‌های اکولوژیکی و حفاظتی‌اش به عنوان پارک ملی دیر نخیلو به جهانیان معرفی شد. جزیره مملو از پرنده بود. بالای سرمان سلیم‌های خرچنگ‌خوار در حال پرواز بودند، در حالی که محیط‌بان جزیره مرتب سفارش می‌کرد که آرام و همه پشت سر هم قدم برداریم، برایمان توضیح می‌داد که سلیم‌ها در عمق یک‌متری زمین دالانی حفر می‌کنند و تخم‌هایشان را در آنجا می‌گذارند. بنابراین باید مراقب می‌بودیم تا ناگهان سقف این دالان‌های شنی و ماسه‌ای روی سر جوجه‌ها فرو نریزد.

به ساحل جنوبی جزیره که رسیدیم همهمه پرندگان بیشتر شده بود. زمین و آسمان مملو از کاکلی‌های کوچک و بزرگی بود که گاه از آنها با عنوان پرستوی دریایی هم یاد می‌شد. فقط کافی بود روی زمین بنشینی و دقایقی بعد هزاران پرنده کوچک و بزرگ کنار تو فرود آیند. اینجا واقعاً بهشت بود؛ بهشتی که شاید کمتر مشابه آن را در ایران دیده بودم و همیشه در مستندهای خارجی یا در هر نقطه دیگری به جز ایران، در جست‌وجوی آن بودم بی‌آنکه بدانم در منتهی‌الیه استان بوشهر و آب‌های خلیج همیشه فارس، گوشه‌ای از این بهشت را می‌توانم ببینم.

مصطفی فولادی محیط‌بان ۳۸ساله منطقه، با شوری وصف‌ناشدنی از پرندگان می‌گفت و اینکه این پرندگان از اواخر اسفند تا شهریورماه مهمان جزیره هستند و با بزرگ شدن جوجه‌هایشان مهاجرت می‌کنند و در عوض انواع دیگری از پرندگان برای زمستان‌گذرانی از مناطق شمالی‌تر زمین به اینجا می‌آیند. ساحل مملو از تخم پرستوهای دریایی بود. بیش از ۱۵ دقیقه نباید در کنار تخم‌ها توقف می‌کردیم تا پرنده‌های مادر که به آسمان برخاسته بودند و برخی از آنها نیز تنی به آب می‌زدند تا خنک شوند دوباره روی تخم‌ها بنشینند در غیر این صورت تخم‌ها از شدت گرما پخته می‌شدند. تک و توک در بین تخم‌ها جوجه‌های کوچکی هم بودند که تازه سر از تخم بیرون آورده بودند. یک لحظه غفلت در برداشتن گام‌هایمان مساوی بود با مرگ یک جوجه یا له شدن تخم‌ها. نفس در سینه‌ام حبس شده بود اما نه به خاطر گرمای طاقت‌فرسای هوا بلکه به خاطر این همه زیبایی و این همه شور زندگی که تاکنون کمتر مشابه آن را دیده بودم. محیط‌بان می‌گفت کمی آن طرف‌تر در همین جزیره و جزیره نخیلو در همین پارک ملی هزاران بچه لاک‌پشت نیز از خاک بیرون آمدند و به دریا رفتند. برای دقایقی روی زمین نشستم تا خودم را در میان پرنده‌ها و سروصدای آرامش‌بخش‌شان گم کنم. خدا را شکر می‌کردم که اگر نایبند امروز مرده اما دیر و نخیلو هنوز زنده است: «خدایا شکر که هنوز پای توسعه به اینجا نرسیده و هنوز این تکه از سرزمینم پناهگاه امنی برای پرندگان است.» اما ناگهان مصطفی فولادی محیط‌بان منطقه با چهره‌ای در هم کشیده گفت: «قرار است به زودی پای پارس شمالی هم به این منطقه باز شود و آن وقت معلوم نیست چه بلایی بر سر این منطقه می‌آید.» نه باورکردنی نیست. باورکردنی نیست که بعد از آسیب و تخریب‌های پارس جنوبی در پارک ملی نایبند، حالا شاید دیر و نخیلو را هم قربانی توسعه عجولانه صنایع نفت و گاز در پارس شمالی کنیم. در حالی که هنوز زندگی در این منطقه موج می‌زند، از جا بلند شدم و در طول ساحل و از کنار تخم‌ها شروع به حرکت کردم. اینجا جوجه‌های بیشتری از تخم بیرون آمده بودند و همه پشت سر هم و به صورت گروهی در حال حرکت بودند. بعضی از جوجه‌ها با وجود کوچک بودن‌شان روی آب شناور بودند. در بین آنها هم جوجه‌هایی بودند که شاید به دلیل گرمای هوا و نرسیدن به موقع غذا از سوی مادر مرده بودند. اما شور حیات چنان در ام‌الکرم موج می‌زد که دیگر به فکر معدود جوجه‌های مرده یا لاک‌پشت‌های عظیم‌الجثه مرده در ساحل نبودم چراکه اینها بخشی از راز بقا در جزیره است و طبیعی است که تعداد کمی هم تلف شوند اما اگر پارس شمالی به اینجا بیاید، کل پارک ملی با همه حیات وحش‌اش نابود می‌شود.

متاسفانه در شرایطی که هنوز امکان‌سنجی و مکان‌یابی پارس شمالی به مرحله نهایی نرسیده و مورد تایید سازمان محیط زیست قرار نگرفته اما مطابق معمول حرف و سخن‌ها برای ساخت سه بزرگراه برای این منطقه آغاز شده است! در این صورت همان بلایی بر سر جنگل‌های حرای منطقه می‌آید که در جاده‌سازی‌های متعدد در نایبند بر سر جنگل‌های مانگروی نایبند آمد.

دکتر اصغر عبدلی عضو هیات علمی پژوهشکده علوم محیطی دانشگاه شهید بهشتی که به همراه یک تیم علمی از این دانشگاه توان اکولوژیک این منطقه را به همراه چهار جزیره موجود در آن بررسی کرده است، می‌گوید: در این منطقه تاکنون ۲۱۰ گونه ماهی، ۱۷۸ گونه پرنده، ۲۰ گونه پستاندار خشکی‌زی، ۱۸ گونه خزنده و ۱۴۰ گونه گیاه شناسایی شده است که نشان‌دهنده تنوع زیستی خوب منطقه است. وی می‌افزاید: گونه شاخص این منطقه در خشکی آهو و در سواحل و جزایر پرستوهای دریایی است اما ظاهراً قرار است پارس شمالی در این منطقه توسعه یابد و وقتی ما در برابر وزارت نفتی‌ها از ارزش‌های این منطقه گفتیم، به ما پاسخ دادند شما می‌خواهید به خاطر ۵۰ تا آهو، ۵۰ هزار هکتار منطقه را به ما ندهید؟

وی می‌افزاید: در حالی که ارزش اینجا فقط به خاطر ۵۰ تا آهو نیست. سواحل مرجانی و مانگروی این منطقه از نظر شیلاتی بسیار حائز اهمیت‌اند اما بسیاری از این ماهی‌ها الان در وضعیت بحرانی هستند که با توسعه پارس شمالی وضعیت بدتر می‌شود.

به راستی گره کار صنایع در ایران کجاست و چرا همیشه باید مناطق بکر و حفاظت‌شده کشور قربانی طرح‌های توسعه‌ای شوند؟ مگر جز این است که تنها ۷/۵ درصد از خاک کشور در حال حاضر حفاظت‌شده هستند؟ این ۷/۵ درصد همه سهم آیندگان و نسل‌های بعد از میراث طبیعی این سرزمین است که ما باید آن را از گزند تخریب و آلودگی در امان نگاه داریم. اما امروز به جای آنکه از این مناطق برای طرح‌های پژوهشی و علمی و اکوتوریستی استفاده کنیم، اغلب آنها را به جولانگاه سد و جاده و پالایشگاه و کارخانه و پتروشیمی و... تبدیل کرده‌ایم در حالی که می‌توان توسعه را در ۹۲ درصد باقیمانده خاک کشور دنبال کرد. ولی افسوس که وقتی صحبت از جاده و سد و نفت و گاز و زمین می‌شود، دیگر کمتر قانونی می‌تواند جلودار تخریب‌ها باشد و این مناطق را از چنگال توسعه نجات دهد.

باور کنید نخیلو و ام‌الکرم هنوز زنده است، با وجودی که تنها دو ساعت تا عسلویه فاصله دارد اما هنوز می‌توان جوشش حیات و زیبایی زندگی را در آن دید و از این همه زیبایی به وجد آمد. باور کنید اگر این جزایر با رعایت ملاحظات زیست‌محیطی و بر اساس اصول اکولوژی به منطقه اکوتوریستی بدل شود، گردشگران طبیعت، عکاسان و نقاشان زیادی در داخل و خارج از کشور هستند که حاضرند برای یک ساعت حضور در این منطقه حتی ۱۰۰ دلار بپردازند. باور کنید ارزش تنوع زیستی در این منطقه کمتر از بشکه‌های نفت و گاز در لوله نیست. فقط بستگی دارد از کدام روش بخواهیم برای کشور درآمد ارزی کسب کنیم؛ از نفت و گازی که فقط برای مدتی کوتاه هستند و بهره‌برداری از آنها به قیمت نابودی محیط زیست منطقه تمام می‌شود یا پارک ملی دیر نخیلو که اگر بهره‌برداری و استفاده اصولی و علمی از آن صورت گیرد، می‌تواند برای همیشه باشد و برای همیشه هزاران هزار پرنده زیبا را میزبانی کند

نکته

بیش از ۱۵ دقیقه نباید در کنار تخم پرستوهای دریایی توقف می‌کردیم تا پرنده‌های مادر که به آسمان برخاسته بودند و برخی از آنها نیز تنی به آب دریا می‌زدند تا خنک شوند دوباره روی تخم‌ها بنشینند در غیر این صورت تخم‌ها از شدت گرما پخته می‌شدند.

سودوکو شماره ۲۳

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

قانون‌های حل جدول سودوکو:

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

				8				
	4	9	5			2		
5					4			7
	8	4	6					
		6				7		
					7	9	1	
1			2					4
		2			1	6	7	
				3				

حل سودوکو شماره ۲۲

3	4	8	1	6	9	5	2	7
6	7	2	3	8	5	4	1	9
9	1	5	4	2	7	6	8	3
8	5	3	9	1	2	7	4	6
2	9	4	8	7	6	3	5	1
1	6	7	5	4	3	2	9	8
7	3	1	2	5	8	9	6	4
4	2	9	6	3	1	8	7	5
5	8	6	7	9	4	1	3	2

جدول شماره ۱۰۱۴

افقی

۱- منطقه‌ای در بازار تهران - شهر و تیم معروفی در انگلستان ۲- فلزی سفید و درخشان - سازی زهی - تظاهر به دیانت ۳- سنگ سخت - قاضی تحقیق - عریان ۴- مشعل جوشکاری- الهه زیبایی در روم باستان - طعام ۵- اتصال دادن دو چیز به یکدیگر - از مقاطع تحصیلی ۶- پایتخت کشور آفریقایی کامرون - جار ۷- آلام - پوست درخت- همسر مرد ۸- دوستی - دسته‌ای از عارضه‌های روانی که دارای نشانه‌های جسمی است - درختی پایا از تیره زیتونیان ۹- نیمه‌دیوانه- صفحه‌ای با قطعات الکتریکی - کالای از مد افتاده ۱۰- حرکت بسیار تند و سریع - نویسنده از خود با این کلمه تعبیر کند ۱۱- مرکز آذربایجان غربی - نام‌آوران ۱۲- امانت‌فروش - شهرهای عرب - الفبای موسیقی ۱۳- می‌برند تا خبردار شوند - دوازدهمین ماه اروپایی - بین حنجره و ریه ۱۴- فرهنگ - اندام - بسیار سخت و مشکل ۱۵- نوار کاغذی دور بسته‌های اسکناس - جمع‌آوری آب رودخانه جاجرود.

عمودی

۱- سفیر کبیر روسیه تزاری در ایران در عهد فتحعلی‌شاه - وسیله ۲- جزیره‌ای در خلیج فارس- حاصل گندم - مثلث اسرارآمیز خیالی در ساحل شرقی امریکا ۳- مجموعه کتاب‌های چهارگانه مقدس هندوها - کریم و بخشنده- همسر مرغ - ریشه ۴- از الفبای انگلیسی - الگو، نمونه - نام این عالم در قرآن آمده و برخی او را پیغمبر شمارند ۵- عددی دورقمی- میوه پرخاصیت - هوای فرنگی - عشوه، کرشمه ۶- بلندترین قله ایران - بوسه نابجا - نوبت یا مسابقه ۷- برای تسریع در حرکت خودرو چاقش می‌کنند- عقیده‌ها - سربریده ۸- ابریشم مصنوعی- گاهی تو دل آدم خوشحال آب می‌شود- گل وسط دو آجر ۹- جامه - از اعداد - جرعه ۱۰-دوست- دریاچه‌ای در سوئیس -مراسم تجلیل ۱۱- صفحات معروف اینترنتی - تر - بذر کتان- پول خرد اسپانیا ۱۲- دشمن بافت فرسوده - از طبقات دوزخ - تذکره ۱۳- مملو - رودی در آلمان- ساز اصیل ایرانی - انکار کردن ۱۴- مخروبه - پول رایج در کره جنوبی - سازمان فضانوردی امریکا ۱۵- شیره مخصوص گیاهان - دسته‌ای از بندپایان.

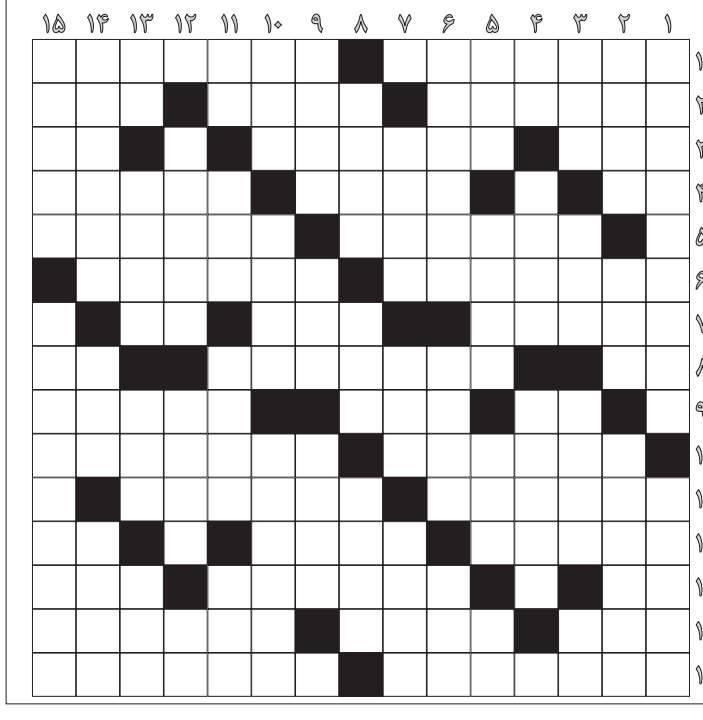
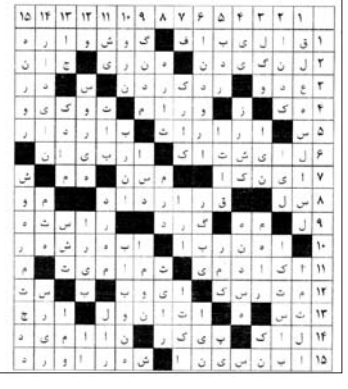
حل جدول شماره ۱۰۱۳